

Misr tarixi qadimdan hozirgi kungacha

Mo'minova Iroda Xolyor qizi

Imominova896@gmail.com

Tel: +998930520218

Maturazova Xursandoy Maturaz qizi

Xursandoymaturazova551@gmail.com

Tel: +998885513103

Mardonova Madina Hikmat qizi

amardonova223@gmail.com

Tel :+998881520115

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya: ushbu maqolada Misrning qadimgi davridan hozirgi kungacha bo'lgan siyosiy va ijtimoiy tarixi manbalar va ilmiy adabiyotlar asosida yoritilgan.

Kirish so`zlar: Mil. Avv. 3150-yilda Birinchi sulolaning, Gizaning Buyuk Piramidasi ham bor. VI asrda Amoniyalar sulolasi, Petolemey I, Miloddan avvalgi 332-yilda Aleksandir Makedoniyalik, 619 va 629-yillar Sosoniylar imperiyasi, Rashidun xalifaligi (632—661), Umaviylar xalifaligi (661—750), Abbosiylar xalifaligi (750—935), Fotimiylar xalifaligi (909—1171), Ayubiylar sultonligi (1171—1260), Mamluklar sultonligi (1250—1517), Muhammad Mursiy

Qadimgi sharq tarixida katta o'ringa ega bo'lgan ilk sivilizatsiyalardan biri hisoblangan, miloddan avvalgi 4-mingyillikda tashkil topgan Misr tarixi uzoq va boy bo'lib, Nil daryosining unumdor qirg'oqlari va deltasi bilan oqishi shuningdek, Misrning mahalliy aholisining yutuqlari va tashqi ta'sirlar tufayli. Misr ierogliflari Rosetta toshining kashfiyoti va yordami bilan hal qilinmaguncha Misrning qadimgi tarixining katta qismi sir edi. Qadimgi dunyoning yetti mo'jizasi orasida Gizaning Buyuk Piramidasi ham bor. Qadimgi Misrda sivilizatsiyasi miloddan avvalgi 3150-yilda Birinchi sulolaning birinchi qiroli Narmer ostida Yuqori va Quyi Misrning siyosiy birlashuvi bilan birlashdi. Misr hukmronligi miloddan avvalgi VI asrda Amoniyar sulolasi tomonidan bosib olingunga qadar davom etdi. Miloddan avvalgi 332-yilda Aleksandir Makedoniyalik Ahamoniylarni ag'darib tashlab Misrni zabt etdi. Qisqa muddatli Makedoniya imperiyasini barpo etdi bu esa miloddan avvalgi 305-yilda Aleksandrning sobiq sarkardalaridan biri tomonidan asos solingan Ptolemey I Setor ellinistik Ptolemeylar qirolligiga asos soldi mahalliy qo'zg'olonlarga Ptolemey I qarshi kurashishlari kerak edi va qirollikning tanazzulga uchrashiga va uning Rim tomonidan yakuniy anneksiya qilinishiga olib kelgan tashqi va fuqarolar urushlarida qatnashdilar. Kleopatranning o'limi Misrning nominal mustaqilligini tugatdi. Natijada Misr Rim imperiyasining viloyatlaridan biriga aylandi.

Misrdagi Rim hukmronligi (shu jumladan Vizantiya) miloddan avvalgi 30 yildan 641-yilgacha davom etgan. 619 va 629-yillar Sosoniylar imperiyasi tomonidan qisqa vaqt oralig'ida Sosoniy Misr sifatida tanilgan. [1.B24] Musulmonlar Misrni bosib olgandan so'ng, Misrning bir qismi birin-ketin xalifalik va boshqa musulmon sulolalarining viloyatlariga aylandi. Rashidun xalifaligi (632—661), Umaviylar xalifaligi (661—750), Abbosiylar xalifaligi (750—935), Fotimiylar xalifaligi (909—1171), Ayubbiylar sultonligi (1171—1260), Mamluklar sultonligi (1250—1517). 1517-yilda Usmonli sultoni Salim I Misrni Usmonlilar imperiyasiga singdirib, Qohirani egallab oldi.

Misr 1805-yilgacha butunlay Usmonli bo'lib qoldi, faqat 1798-yildan 1801-yilgacha bo'lgan Fransiya tarkibida bo'lgan.[2. B.103] 1867-yildan boshlab Misr Misr Xedivati deb nomlangan nominal avtonom irmoq davlatiga aylandi. Biroq, Misr Xedivati 1882-yilda Angliya-Misr urushidan keyin Britaniya nazorati ostiga o'tdi. Birinchi jahon urushi tugaganidan keyin va 1919-yilgi Misr inqilobidan keyin Misr Qirolligi tashkil topdi. Birlashgan Qirollik „de-yure“ mustaqil davlat bo'lsa-da, tashqi ishlar, mudofaa va boshqa masalalar ustidan nazoratni saqlab qoldi. Britaniya istilosi 1954-yilgi Misr tarixi 1954-yilgacha davom etdi.

Zamonaviy Misr Respublikasi 1953-yilda tashkil etilgan va 1956-yilda Suvaysh kanalidan Britaniya qo'shinlarining to'liq olib chiqilishi bilan Prezident Kamal Abdel Nosir (1956-yildan 1970-yilgacha prezident) ko'plab islohotlarni amalga oshirdi va qisqa muddatli Birlashgan Arab Respublikasini yaratdi). Uning shartlari, shuningdek, Olti kunlik urush va xalqaro qo'shilmaslik harakatining yaratilishini ham ko'rdi. Uning vorisi Anvar Sadat (1970-yildan 1981-yilgacha prezident) Misrning yo'nalishini o'zgartirdi, nosirizmning ko'plab siyosiy va iqtisodiy tamoyillaridan voz kechdi, ko'p partiyaviy tizimni qayta tikladi va Infitah iqtisodiy siyosatini boshladi. 1973-yilgi Yom Kippur urushida Isroil 1967-yilgi Olti kunlik urushdan beri bosib olgan Misrning Sinay yarim orolini qaytarib olish uchun Misrni boshqargan. Bu keyinchalik Misr-Isroil tinchlik shartnomasiga olib keldi.

Misrning so'nggi tarixida sobiq prezident Husni Muborakning qariyb o'ttiz yillik boshqaruvidan keyingi voqealar hukmronlik qildi. 2011-yilgi Misr inqilobi Muborakni taxtdan ag'dardi va Misr tarixidagi birinchi demokratik yo'l bilan saylangan prezident Muhammad Mursiyga aylandi. 2011-yildagi inqilobdan keyingi tartibsizliklar va u bilan bog'liq kelishmovchiliklar 2013-yilda Misrda davlat to'ntarishiga, Mursiyning qamoqqa olinishiga va 2014-yilda Abdul Fattoh as sisining prezident etib saylanishiga olib keldi. Nil errasalari bo'ylab va cho'l vohalarida petrogliflar borligi haqida dalillar mavjud. Miloddan avvalgi 10-ming yillikda ovchilar va baliqchilar madaniyati o'rnini don

maydalash madaniyati egalladi. Miloddan avvalgi 6000-yillarda iqlim o'zgarishi va/yoki haddan tashqari o'tlash Misrning yaylov yerlarini quritib, Sahroyi Kabrni hosil qila boshladi. Ilk qabila xalqlari Nil daryosiga ko'chib o'tgan, u yerda o'troq dehqon xo'jaligi va markazlashgan jamiyat rivojlangan. [3B230] Neolit davrida Yuqori va Quyi Misrda bir qancha predinastik madaniyatlar mustaqil ravishda rivojlangan. Badari madaniyati va vorisi Naqada turkumi odatda sulolaviy Misrning kashshoflari sifatida qabul qilinadi. Quyi Misrdagi eng qadimgi ma'lum bo'lgan Merimda, Badariyadan etti yuz yil oldin mavjud. Hozirgi Quyi Misr jamoalari janubiy hamkasblari bilan ikki ming yildan ko'proq vaqt davomida birga yashab, madaniy jihatdan ajralib turdi, ammo savdo orqali tez-tez aloqada bo'ldi. Misr ieroglif yozuvlarining ma'lum bo'lgan eng qadimgi dalillari eramizdan avvalgi 3200 yillarga oid Naqada III sopol idishlarida predinastik davrda paydo bo'lgan.[4B450] Miloddan avvalgi 3150-yilda qirol Menes tomonidan tashkil etilgan birlashgan qirollik keyingi uch ming yillikda Misrni boshqargan bir qator sulolalarga olib keldi. Misr madaniyati bu uzoq vaqt davomida gullab-yashnadi va o'zining dini, san'ati, tili va urf-odatlarida misrlik bo'lib qoldi. Birlashgan Misrning dastlabki ikki hukmron sulolasi ko'plab piramidalar, xususan Djoserning uchinchi sulolasi piramidasi va to'rtinchi sulola Giza piramidalari qurilgan Eski Qirollik davri (miloddan avvalgi 2700-2200 yillar) uchun zamin yaratdi. Birinchi oraliq davr taxminan 150 yil davomida siyosiy qo'zg'olonlar davrini boshlab berdi[5B67.]. Qadimgi podsholik davrida fir'avnlr saroyida bo'lajak mirzalarni tayyorlaydigan maktablar tashkil qilingan. Keyinchalik ibodatxonalar va yirik davlat idoralari qoshida ham maktablar ochilgan. Maktabda 5 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan bolalar o'qitilgan; 12 yoshdan boshlab talabalar idoralarda mirzalik qilishgan. Mashg'ulotlar tong sahardan kechgacha davom etgan; maktabda qattiq institutizom joriy etilgan, tan jazosi qo'llanilgan. O'quv, yozuv va hisob asosiy fanlar bo'lgan. O'quv predmetlaridan tashqari, maktabda gimnastika mashg'ulotlari va suzish, yaxshi muomalaga o'rgatilgan. Ibodatxonalar qoshidagi maktablarda umumiy va diniy bilimlar bilan birga astronomiya, tibbiyot o'rgatilgan. Zodagonlarning bolalari qo'shin boshliklari

tayyorlaydigan harbiy maktablarda ta'lim olishgan. Qadimgi Misrda asosiy qurilish materiali sifatida loy va qamishdan foydalanilgan. Fir'avnlr saroyi va qal'alar qurilishida xom g'isht ishlatilgan. Toshlariga sayqal berishda misrliklar ajoyib yutuklarga erishganlar. Ehromlar qurishda ishlatiladigan katta tosh plitalarni yuqoriga richag, havoza yordamida ko'targanlar. Mat., astronomiya taraqqiy etgan. Kohinlar va mirzalar oddiy asbobl (chizgich, tosh bog'langan ip) yordamida sayyoralar va yulduzlarning holatini belgilashgan. Vaqtni belgilash uchun quyosh va suv so-atlari (klependralar)dan foydalanganlar. Sodda geografik haritalar va shahar loyihasi rejalari tuzilgan. M.liklar planimetriya, ayniqsa, stereometriya sohasida biliml bo'lishgan; to'g'ri to'rtburchaklar, uchburchaklar, aylanalar yuzasi, oddiy va kesik piramidalar sirti va hajmini hisoblab chiqishgan. Yil 3 mavsum (toshqin, o'rim, qurg'oqchilik) va 12 oyga bo'lingan. Har oy 30 kundan iborat bo'lgan, yil oxirida qo'shimcha 5 kun kiritilgan, bu har 4 yilda astronomik yil bilan kalendar yili o'rtasidagi 1 kunga farq qilinishiga imkon bergan. Jarrohlik rivojlangan, tabiblar bosh miyani ochganlar, tishlarga plomba qo'yganlar. Jasadlarni mumiyolashda turli anvoi xushbo'yliklar, doridarmonlar, bo'yoqlar va boshqalarni tayyorlashgan.[6. B.12] Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, Qadimdan Misr tarixda o'z o'rniga ega bo'lgan davlat hisoblanar ekan . Eng qadimgi ixtirolar kashfiyotlar ko'pchiligi aynan Misrda ixtiro qilingan ekan . Ayniqsa ,o'lmas Misr Pramidalarini misol qilib keltirishimiz mumkin ekan .Bu dunyoning yetti mo'jizasidan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sänger, Patrick. „The Administration of Sasanian Egypt: New Masters and Byzantine Continuity“. “Greek, Roman, and Byzantine Studies 51.4 (2011): 653-665.
2. „French Invasion of Egypt, 1798-1801“. www.HistoryOfWar.org History of War. Qaraldi: 5-iyul 2019-yil.

3. Midant-Reynes, Béatrix. The Prehistory of Egypt: From the First Egyptians to the First Kings. Oxford: Blackwell Publishers.
4. „[The Nile Valley 6000–4000 BC Neolithic](#)“. The British Museum (2005). 14-fevral 2009-yilda asl nusxadan [arxivlandi](#). Qaraldi: 21-avgust 2008-yil.
5. Bard, Kathryn A. Ian Shaw, ed. The Oxford Illustrated History of Ancient Egypt. Oxford: Oxford University Press, 2000. p. 69.
6. Raximov, Muhammadjon va Mavrulov, Abduxalil. [O‘zME](#). Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil